

CITES-sopimus ja siihen liittyvä säädöstausta

Stella From

Suomen ympäristökeskus SYKE

Poliisiammattikorkeakoulu 23.5.2018

Esityksen rakenne

- Taustaa
- CITESin toimiala – mitä lajeja ja kohteita sopimus koskee
- Miten CITES toimii
- CITES EU:ssa ja Suomessa

Lisätietoja

- www.cites.org (CITES yleissopimus)
- www.eu-wildlifetrade.org (EU ohjeita)
- <http://ec.europa.eu/environment/cites> (EU:n komission sivu)
- www.ymparisto.fi/cites ja www.ymparisto.fi/cites/lainsaadanto
- www.tulli.fi (rajoituskäsikirja)

CITES

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

Uhanalaisten eläinten ja kasvien kansainvälistä kauppaa sääntelevä yleissopimus voimassa 1.7.1975 lähtien (Washingtonin sopimus)

Suomessa voimassa 8.8.1976 lähtien (SopS 44-45/1976 Villieläimistön ja –kasviston uhanalaisten lajien kv-kaupankäyntiä koskeva yleissopimus)

www.cites.org

29.5.2018

Miksi CITES luotiin?

- Harvinaiset eläimet ja kasvit ja niistä saadut tuotteet ovat aina olleet haluttuja: korkean statuksen osoitus, arvosijoitus, vaihdantaväline ('raha')
- 1960-luvulla havahduttiin ymmärtämään kansainvälisen kaupan vaarat villieläimistöille ja -kasvistolle: väestön kasvu ja vaurastuminen (varaa 'luxukseen', matkustaminen), tehokkaammat pyyntivälineet, tehokkaammat kauppaverkostot => kysynnän ja tarjonnan kasvu
- Luotiin kansainvälinen sääntelyjärjestelmä, jonka perustana lajien viennin ja tuonnin luvanvaraisuus

=> Tilanne nyt: tahti vain kiihtynyt ja sekä laillinen että laitton kv-kauppa kummatkin usean miljardin arvoista

- CITES on hallitusten välinen sopimus, jolla halutaan varmistaa ettei kansainvälinen kauppa uhkaa luonnonvaraisia lajeja: cites-lajit eivät saa ylittää rajoja ilman asianmukaisia lupia
- CITES sääntelee noin 5 000 eläinlajin ja 29 000 kasvilajin kauppaa luvilla ja todistuksilla, jotka täytyy hankkia ennen maastavientiä tai maahantuontia, oltava myös kauttakuljetuksessa
- Sopimusosapuolina 182 valtiota

Tehokkain ympäristösopimus

- Valtiolle sanktioita: sopimusvelvoitteet laiminlyövä valtio voidaan jättää cites-kaupan ulkopuolelle (ei myönnetä lupia ko. maahan tai ko. maasta)
- CITES-lajien tuontia ja vientiä valvotaan yhtenäisen lupajärjestelmän kautta; sopimuksen rikkomisesta säädetty jokaisessa valtiossa

CITESin toimiala

- CITES koskee vain sopimuksen liitteissä (liitteet I, II, III) lueteltujen lajien kansainvälistä kauppaa (lue: tuontia/vientiä, kuljettamista rajojen yli)
- CITES-liitteiden lajit ovat vaarantuneet tai voivat vaarantua kaupankäynnin seurauksena
- Myös CITES-listatun lajin tarhatut yksilöt rajoituksen alaisia (valvonnan helpottamiseksi)
- Myös näköislajeja listattu (valvonnan helpottaminen)
- CITESin tavoitteena ei ole totaalinen vienti- ja tuontikielto, vaan sääntelyllä sen varmistaminen, ettei kv-kauppa uhkaa lajien olemassaoloa

Säätelyn piirissä olevia eläimiä - esimerkkejä

- Apinaeläimet, kissaeläimet
- Valaat, hylkeitä
- Karhut, susi, ilvekset, saukot
- Norsut, sarvikuonot, useat 'safari'lajit
- Petolinnut, pöllöt, papukaijat, kolibrit
- Käärmeitä, krokotiilieläimet, muita liskoja, meri- & maakilpikonnat
- Sammakkoeläimiä
- Haikaloja, saharauskut, ankerias, sampikalat
- Tarantulahämähäkit, perhosia
- Kivikorallit, simpukoita

Säätelyn piirissä olevia kasveja - esimerkkejä

- Orkideat (myös suomalaiset kämmekkäkasvit esim. tikankontti, kiiltovalkku, neidonkenkä)
- Kaktukset, aloet, mehityräkit
- Sipuli- & mukulakasveja koristekasveiksi (lumikellot, syklaamit)
- Lääkekasveja, mm. ginseng
- Puita/puuta (mm. käpypalmut, mahonki, ruusupuu, palisanteri, santeli)

Myös eläinten ja kasvien osat säänneltyjä - esimerkkejä

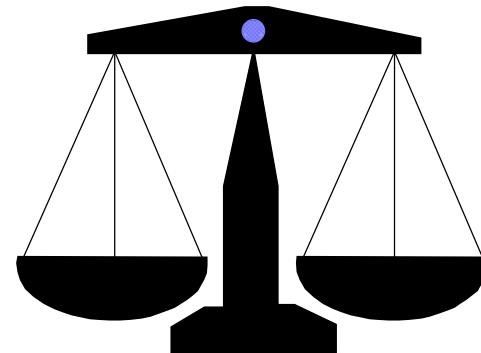
- Nahat ja nahan osat, karvat
- Luurangot ja luut, luunpalat
- Kuoret
- Sarvet, hampaat
- Höyhenet, sulat
- Puu-/sahatavara
- Juuret/lehdet
- Munat
- Liha
- Veri

Myös johdannaiset / tuotteet säänneltyjä - esimerkkejä

- Esineet (soittimet, käsilaukut, turkit, vyöt, kellonrannekkeet, kengät, hansikkaat, perhot, norsunluiset pianonkoskettimet, veistokset...)
- Lääkkeet, rohdot (mm. ginseng, orkidea, kaktus, Hoodia, tiikerinluu, karhunsappi...)
- Kosmetiikkatuotteet, hajuvedet, suitsukkeet, myski (rauhaserite)
- Lihavalmisteet, kaviaari

Miten CITES toimii

- Sopimus ja sen liitteet ovat valtioita juridisesti sitovia
- Säännökset toimeenpannaan kansallisella lainsäädännöllä (Suomessa EU:n asetukset + niitä täydentävät kansalliset lait ja asetukset)
- ['CITES' voimassa EU:n ulkorajoilla, lisäksi EU:ssa sisämarkkinasäädökset]

Miten CITES toimii

- CITES-sääntelyn alaiset lajit on listattu kolmessa liitteessä
  - Osapuolikokous (sopimusosapuolet) päättää liitteiden I ja II sisällöstä
  - Liitteiden I ja II muutokset vaativat 2/3 enemmistön
  - Vain sopimusosapuolet voivat ehdottaa muutoksia lajiliitteisiin

Miten CITES toimii

- Liite I [EU:ssa liite A]
  - Häviämisen alaisia lajeja
  - Lupia vain poikkeustapauksissa, kaupallinen vienti/tuonti kielletty
  - Vientilupa + tuontilupa *
  - Lähes 700 eläinlajia ja noin 300 kasvilajia

* CITES-luvat yleensä toimituskohtaisia/lähetyskohtaisia

© 2018

Miten CITES toimii

- Liite II [EU:ssa liite B]
  - Lajeja, jotka eivät välttämättä vaarassa hävitä, mutta joiden vientiä/tuontia on valvottava (jotteivät uhanalaistuisi)
  - Myös kaupallinen vienti/tuonti voidaan sallia
  - Vientilupa (EU vaatii lisäksi tuontiluvan)
  - N. 5000 eläinlajia ja n. 30 000 kasvilajia

Dionaea muscipula

Tupinambis

Miten CITES toimii

- Liite III [EU:ssa liite C]
  - Lajeja, joiden suojeluun yksittäinen maa pyytää muiden maiden apua
  - Kansainvälinen kauppa sallittua mutta säänneltyä (ei yhtä tiukasti kuin liite II)
  - Vientilupa tai alkuperätodistus (EU vaatii myös tuonti-ilmoituksen)
  - Noin 190 eläinlajia ja 12 kasvilajia

EU:n asetukset

– suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä

- EU:n neuvoston asetus (EY) No 338/97 luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä (perusasetus)
- EU:n komission toimeenpanoasetus (EY) No 865/2006 (muutosasetukset 2008, 2012, 2015) *
- EU:n komission asetus (EU) 2017/160: voimassa olevat lajiliitteet *
- EU:n komission asetus (EU) 2017/1915: voimassa olevat tuontikiellot (EU-maiden oma työkalu)

*) CITES-sopimuksen muuttuessa + tarvittaessa EU jäsenmaiden aloitteesta

EU:n asetukset

– suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä

- CITES-sopimus sisällöllisesti täytäntöön; asetukset sisältävät myös CITES-sopimuksesta poikkeavia määräyksiä (sopimusta tiukempia määräyksiä; EU:n omien vaarantuneiden lajien suojelua => CITES II liitteen lajeja nostettu A-liitteeseen, jopa non-CITES-lajeja listattu)
- Säätävät EU:n ulkorajojen ylittävää tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta
- Säätävät EU:n sisäistä toimintaa: A-liitteen ja B-liitteen lajeilla käytävää kaupallista toimintaa + A-liitteen lajien (l. tiukimmin säänneltyjen lajien) elävien yksilöiden siirtoa ja kuljetusta

EU:n asetukset

– suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä

EU:n sisäinen toiminta (338/97/EY 8 artikla)

- Kaupallinen toiminta (ml. vaihdanta) lähtökohtaisesti kielletty sekä A että B liitteen lajeilla
- A-liitteen lajeille mahdollisuus myöntää poikkeuslupa (esim. laillista alkuperää oleva EU:n sisällä syntynyt cites-lemmikkieläin tai EU:ssa kansallisen lainsäädännön mukaisesti kaadettu cites-riistalaji), jota ilman myynti/osto jne. on laitonta
- B-liitteen lajien vaihdanta ja kaupallinen hyödyntäminen kielletty, ellei toimivaltaisen viranomaisen hyväksymällä tavalla voi osoittaa, että laillisesti hankittu (EU:sta peräisin olevat) tai sääntelyä noudattaen tuotu (EU:n ulkopuolelta)

Asetus 338/97/EY 8 artikla

'ostaminen, ostajaksi tarjoutuminen, hankkiminen kaupallisiin tarkoituksiin, kaupallisessa tarkoituksessa näytteille asettaminen, käyttö taloudellisessa hyötymistarkoituksessa ja myynti, hallussapito myyntiä varten, myytäväksi tarjoaminen tai myymistä varten kuljettaminen on kielletty';

'myynti' sisältää 'vuokraus, vaihto, kauppa, ja vastaavat ilmaisut'

Asetus 338/97/EY 9 artikla

A-liitteen elävän yksilön siirtäminen (myös ei kaupallisiin tarkoituksiin) ei ole sallittua ellei pysty osoittamaan toiminnan laillisuutta, oltava:

- lupaviranomaisen myöntämä EU-todistus (9 art todistus) ei-kaupallisen siirron sallimiseksi tai
- tarvittaessa osoitettava todistus laillisesta alkuperästä

Poikkeus: kiireelliset eläinlääkärikäsittelyt

Kansalliset säädökset

CITES:

- Luonnonsuojelulaki 44 §: viranomaiset
- Luonnonsuojelulaki 44a §/luonnonsuojeluasetus 23a §: rajanylityspaikat
- Luonnonsuojelulaki 58 §: rangaistukset (luonnonsuojelurikkomus)
- Luonnonsuojelulaki 59 §: menettämisseuraamukset
- Rikoslaki 48 luvun 5 § ja 5a§ : luonnonsuojelurikos ja törkeä luonnonsuojelurikos

Lisäksi petos, väärentäminen, salakuljetus...

Kansalliset säädökset

Linkkaavia substanssisäädöksiä:

- Luonnonsuojelulaki ('rauhoitettut cites-lajit'): kotkat, sääksi, haukat, huuhkaja ja muut pöllöt, kurki
- Metsästyslaki ('cites-riistalajit'): karhu, susi, ilves, saukko, heinätavi
- Eläinterveys- ja hyvinvointilainsäädäntö (cites-lemmikkieläimet, cites-harrastuseläimet)
- Elintarvikelainsäädäntö (karhunliha, pytonkäärmeenliha, krokotiilinliha, ankeriastuotteet, kaviaari, 'bushmeat'...)

CITES viranomaiset

LSL 44 §:

- Hallintoviranomainen: ympäristöministeriö
  - Vastaa EU-asetusten toimeenpanosta, CITES-sopimuksen kv-työskentelystä
- Lupaviranomainen: Suomen ympäristökeskus SYKE
- Tieteellinen viranomainen: Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS
  - Varmistaa, että vienti/tuonti ei vaikuta haitallisesti ko. lajiin (lupaprosessissa)
  - Neuvoa hallintoviranomaista muissa tieteellisissä asioissa
- Valvontaviranomainen: Tulli (rajavalvonta)

CITES viranomaiset

LSL 44 § ulkopuolelta:

- ELY-keskus: 'edistää ja valvoo luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan' (LSL 6 §)
- Poliisi
- Syyttäjälaitos, oikeuslaitos

Kiitos!

stella.from@ymparisto.fi

Suomen ympäristökeskus

Biodiversiteettikeskus

Viranomaisryhmä/CITES

www.ymparisto.fi/cites

